

Scrabble: mots que es fan i es desfan

El 31 de maig i l'1 de juny es disputa a Barcelona el I Campionat de Scrabble en Català. El campió percebrà 250.000 ptes. i el sots-campió 100.000 ptes. Totes les variants lingüístiques seran acceptables. Valencians, balears i catalans competiran en igualtat de condicions.

L'escenari d'aquest Primer Campionat de Scrabble en Català és l'Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya (INEFC), situat en plena Anella Olímpica de Montjuïc. Després de les diverses eliminatòries, el diumenge 1 es disputarà la gran final. Per a participar-hi n'hi ha prou de trucar a l'Associació de Clubs de Scrabble: (93) 410 36 06. L'arbitratge anirà a càrrec de filòlegs adscrits a Política Lingüística que es basaran en el *Diccionari de la Llengua Catalana* del IEC (1a edició, 2a reimpressió) per determinar si una paraula és acceptable o no en el decurs del joc. Seran acceptables totes les variants homologades del domini lingüístic, de manera que els jugadors podran usar conjugacions verbals valencianes, balears i rosselloneses: jugo, juegue, jug o jugui; suo, suu, sue o suí; guanyés, guanyàs o guanyara; ploro, plore, plor...

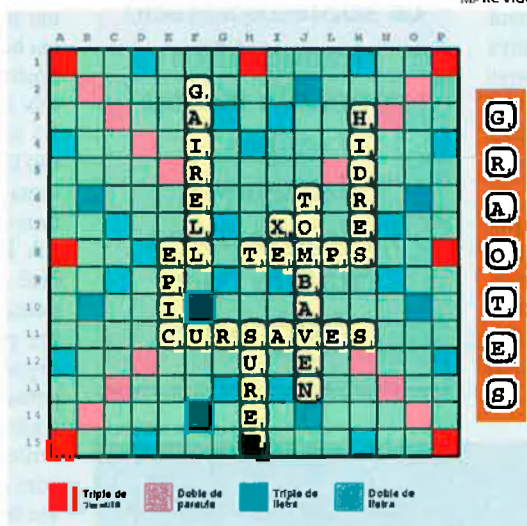
L'enginyer Marc Vigo, campió d'una de les lligues catalanes de Scrabble celebrades fins ara, ha confegit expressament per a EL TEMPS aquest problema. Es tracta d'aconseguir la millor puntuació possible amb les set lletres del faristol i el tauler proposat. Col·locar-les totes set és "fer Scrabble" i atorga un plus de 50 punts.

D'on ve l'Scrabble? Aquest verb anglès que significa "gargotejar" és la denominació que rep el joc de taula més popular de tots els que es basen a fer i desfer paraules. L'any 1931, en el període més profund de la Gran Depressió, un arquitecte sense feina anomenat Alfred Butts va dissenyar a Nova York un joc basat en la construcció de paraules que combinava l'habilitat lexicogràfica i la sort. Les pri-

meres versions eren sense tauler. La comercialització de l'Scrabble no va arribar fins l'any 1948, quan un amic de Butts anomenat Brunot començà a fabricar-ne artesanalment a la seva casa pairal de Newtown (Connecticut). La popularitat del joc es va disparar d'una manera fulminant i les vendes van ultrapassar el milió d'unitats en un any.

condicions més habituals dels guionistes que treballaven a les grans productores de Hollywood. Val a dir que això es nota, perquè hi ha un munt de films en els quals l'Scrabble adquireix una certa importància argumental: des de l'inquietant *La llavor del diable* de Roman Polanski a *Tango* de Patrick Leconte, passant fins i tot per episodis televisius de *Roseanne* o d'*Els Simpson*. L'ús literari ens remet a la novel·la negra. Marvin Kaye, a *A Lively Game of Death* (1972) fa aparèixer un cadàver amb tres fitxes de Scrabble a la mà: una Z, un escarràs i una H. El saçaq detectiu de torn s'ho pren com un missatge desesperat i dedueix que és un enigma numèric (els punts d'aquestes fitxes en anglès són 10, blanc i 4) i que l'assassí, per tant, s'amagava a l'habitació 1004 de l'hotel.

L'Scrabble és un reconegut recurs pedagògic per a les classes de llengua. Les federacions francòfona i anglòfona compten amb diccionaris oficials (el francès editat per Larousse). Les variants més cridaneres, a banda dels dígrafs catalans LL o NY, són les fitxes N, CH, LL i RR de la versió espanyola, les vocals Ä, Ö i Ü de la versió alemanya (on juguen amb vuit lletres al faristol, una més del que és habitual) i les divuit fitxes E de la versió neerlandesa. Hi ha versions del joc en més de trenta llengües, entre les quals el rus, el txec, l'hebreu

ARXIU

En Tísner, auxiliat per Oriol Comas i Coma, el 26 de març de 1990 mentre dirigien la partida duplicada del Primer Campionat Escolar de Scrabble. Es va celebrar al Saló de l'Ensenyament d'aquell any.

o l'àrab. I des de 1990 en català.

Scrabble en català? A instàncies de l'expert en jocs Oriol Comas i amb el patrocini del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, l'editor matoroní Borràs va treure el 1990 la primera edició de la versió catalana amb el tauler original dissenyat el 1948 per J. W. Spear & Sons. L'adaptació catalana del joc va defugir la via pirata que representava el conegut Intellect (un típic cas de plagi descarat) i es va basar en un rigorós estudi de les freqüències d'aparició de cada lletra en llengua catalana. El doctor en filologia Lluís de Yzaguirre va establir els valors específics de les lletres de la versió catalana. El resultat, un alfabet català de Scrabble en el qual les fitxes de més valor (10 punts) són els dígrafs L-L i NY i les lletres Ç i X, seguides per les fitxes H, J, Q i Z (8 punts). Quant a l'altre extrem, hi ha 13 fitxes E (1 punt), 12 fitxes A (1 punt) i 8 fitxes I, R i S (1 punt). També hi ha dues fitxes blanques que poden representar qualsevol lletra però que no atorguen cap punt. Són els comodins, batejats en la versió catalana amb el nom "escarrassos" per indicació de l'escriptor Avel·lí Artís-Gener, Tísner.

De fet, en Tísner va ser l'introduïdor de l'Scrabble en el nostre àmbit. El pare dels mots encreuats en català fabricava les seves grae-

lles amb fitxes comprades a Londres. A primers dels 70 en Tísner havia adaptat manualment un tauler anglès al català i hi jugava tot sovint amb la seva dona Lluïsa i gent de la quinta de Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver o Montserrat

**En Tísner
va ser un dels
primers a
introduir
l'Scrabble
en el nostre
àmbit lingüístic.**

Roig. Els llavors joves escriptors jugaven amb un tauler especial que duia una curiosa inscripció: "Artisan made". "Artisan" d'Artís, naturalment. Anys després Salvador Alsius, assabentat de les aficions d'en Tísner, li va proposar de publicar problemes de Scrabble (a la manera dels problemes d'escacs) a la pàgina de passatemps del setmanari *El Món*. Aquella insòlita iniciativa va durar poc, però va reclutar uns quants seguidors. A final dels 80 l'Oriol Comas i jo visitàvem sovint en Tísner per fer alguna partideta d'estil més aviat lliure.

Rècords catalans de Scrabble

En cinc temporades de vida, per la Lliga Oberta Cusca Queimada (Independència, 323), hi han desfilat gairebé cent jugadors diferents. Aquesta és la taula de rècords vigents:

- La partida amb puntuació global més alta sobre el tauler data del 2 d'octubre de 1996. Jugaven Enric Fontvila, Josep Sesé i Marc Ajén. Entre tots tres van fer 1.117 punts.

- La puntuació més alta d'un jugador en partida de quatre contendents es va fer el 8 de gener de 1997. La va fer Josep M. Martí amb 432 punts.

- La puntuació més alta d'un jugador en partida de tres contendents es va fer el 8 de novembre de 1995. La va fer Jep Ferret amb 553 punts.

- La jugada més alta data del 13 de novembre de 1996. El seu autor va ser Miquel Sesé, col·locant la paraula "Julivert" en posició P8 cobrant el nòuple i amb l'escarràs fent de T. Va pagar 239 punts.

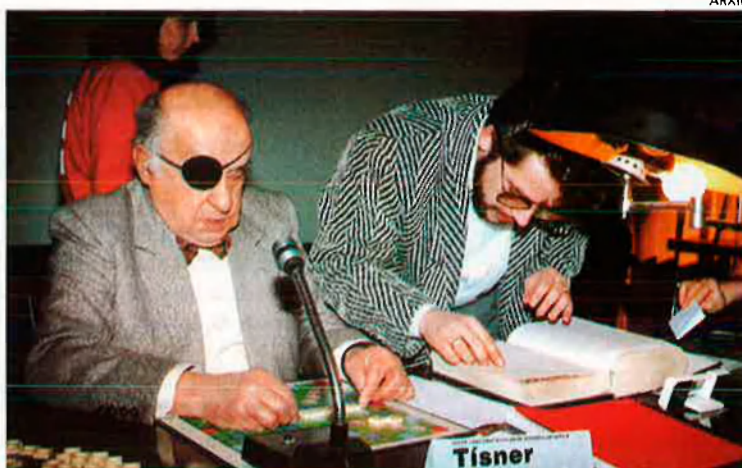
- La jugada més alta sense el suplement de 50 punts que atorga l'scrabble es va donar el 18 de setembre de 1996. El seu autor va ser Jaume Subirana, que va col·locar les sis lletres A, Z, O, N, E, S en posició A8 aprofitant que a A9 i A10 hi havia la paraula "Ma". De manera que va cobrar el nòuple amb Amazones i la jugada, sense ser scrabble, va valdre 153 punts.

- La millor "arissada" (scrabble que tanca) la va fer el 3 de novembre de 93 Enric Fontvila. Va posar "Bonasses" (83 punts) i va cobrar 61 punts més dels faristols dels tres rivals. **M. S.**

En Tísner, murri de mena, tan aviat ens proposava jugar en cinc llengües com deia que hauria de valdre tot el que surt a l'Enciclopèdia.

L'edició de l'Scrabble en català va provocar el naixement d'una certa scrabblemanía en cercles reduïts. El 26/3/90 es va fer la primera partida duplicada al Saló de l'Ensenyament entre cinquanta parelles d'estudiants, segons les normes de la federació francòfona. En Tísner hi oficiava de director. Agafava set fitxes del sac, una pantalla gegant les mostrava als jugadors i totes les parelles tenien tres mi-

Els escriptors Tísner i Màrius Serra el 7 de febrer de 1991. Dirigien la partida duplicada del Segon Campionat Escolar de Scrabble en Català.

nuts per obtenir el màxim de punts amb aquelles lletres. Aleshores tothom anotava en un full volant paraula, situació al tauler i puntuació aconseguida. L'organització recollia aquests fulls per computar-ne els punts. Un cop recollits, el director posava al tauler gegant la seva jugada i les cinquanta parelles la preniën com a pauta. D'aquesta manera tothom jugava sempre en les mateixes condicions que el director, amb set fitxes idèntiques i la mateixa disposició de tauler. I això les vint o vint-i-cinc tirades que pot durar una partida. Finalment, Tísner va aconseguir 633 punts, quasi 200 més que no la parella vencedora. El campionat escolar es repetí el 7/2/91 en el mateix marc i aquella primavera a la localitat mallorquina d'Artà, en una trobada de professors de català a les Balears.

La primera lliga. L'olímpica temporada 91-92 en un bar especialitzat en jocs anomenat Queimada (Dos de Maig, 270) de Barcelona naixia la primera lliga catalana de Scrabble. Autogestionada i especialment oberta, la lliga Queimada es basa en un coeficient anomenat CUSCA (Coeficient Universal de Scrabble en Català Amitjanat) que permet de competir sense haver de fer el mateix nombre de partides. Encara ara, més de cinc anys després, cada dimecres a la nit una quarantena de jugadors provinents del món de l'enigmística professional, la correcció lingüística, el periodisme, la literatura, les ciències diverses, la infermeria, l'administració, la informà-

tica, la docència universitària o la daurada jubilació quedem emparaulats al nou Queimada (Independència, 323) de les vuit del vespre en endavant. En cinc temporades hi han desfilat gairebé un centenar de jugadors i quatre versions o

L'Scrabble és un joc rigorós que requereix domini lingüístic, visió estratègica i sort a parts gairebé iguals.

revisions (comptant-hi l'última del IEC) dels diccionaris catalans que ens han servit de jutges a l'hora d'acceptar o rebutjar un mot.

Sobta de rememorar que vaixells i barcos estaven en ple combat durant aquella primera temporada, tal com s'encarregaven de recordar-nos cada dimecres alguns dels membres del Grup d'Estudis Catalans que venien a jugar, com Ricard Fité, Dolors Casals o Carme Casals. L'Scrabble pot arribar a ser una prova de foc per a qualsevol diccionari. En realça dramàticament les mancances i les contradiccions. Però el jugador que no té vel·leïtats culturalistes s'estima més d'oblidar què vol dir exacta-

ment un mot i de concentrar-se en la manera com s'escriu. És per això que termes científics com al·lè, al·lèl, al·lil, azo, azot, zoe, zoea o alguns més d'aquesta índole són molt populars per la seva rendibilitat a l'hora de descartar lletres cares, però ningú no sap ben bé què volen dir. L'Scrabble és un joc no apte per a ments espesses, que conjumina domini lingüístic, aptituds estratègiques i sort a parts gairebé iguals, en afortunada definició de Salvador Alsius.

Des del 1996 l'explotació de la marca Scrabble ha passat a mans de la multinacional Mattel. Els pares de la Barbie saben que tenen a les mans un dels cinc jocs de taula més venuts del món i s'ho han pres seriosament. En comptes d'invertir en publicitat indiscriminada, han decidit d'incentivar la creació d'una xarxa de clubs. La convocatòria de campionats oficials forma part d'aquesta estratègia. L'any passat ja van convocar el Primer Campionat Nacional de Scrabble. Nacional-espanyol, ja s'entén. Se'n van jugar semifinals a Barcelona, Bilbao, Madrid, Sevilla i València i una gran final al Círculo de Bellas Artes de Madrid. Alguns jugadors de la lliga Queimada van sol·licitar la convocatòria d'un campionat en català. I refermaren la sol·licitud jugant també en espanyol i dominant les semifinals de Barcelona, Bilbao i València.

Finalment, la primera campiona oficial va ser Anna Maria Genís, autora dels mots encreuats setmanals d'EL TEMPS i dels diaris en català a *El Periódico de Catalunya*. Una campiona que juga –i guanya– habitualment al Queimada en català i sis catalans (entre els quals els periodistes Salvador Alsius i Pau Vidal) entre els deu primers classificats van convèncer els organitzadors de la conveniència de convocar també campionats en la nostra llengua. Albert Montcau, gerent de Mattel, donava aquesta bona notícia el mateix dia de la gran final. Ara, a la fi de maig, compleix la seva paraula. Hi podrà jugar gent de tots els Països Catalans. Que guanyi el millor!

Màrius Serra